

Stratégiai versenytársak vagy szövetségek?

Az USA és a Kínai Népköztársaság közötti kapcsolatok

Mészáros Klára

A 2001. szeptember 11-i terrortámadást követően indult meg az a közeledés Kína és az Egyesült Államok között, amelynek látványos eredményeként októberben Bush elnök is részt vett a Sanghajban rendezett APEC-csúcson. Miközben Kína támogató magatartása a terrorizmussal szemben stratégiai fontossággal bírt az USA számára, a kínai érdekek kiaknázására is számos lehetőség adódott bel- és külpolitikai kérdésekben egyaránt. A terrorizmussal szembeni egységfront volt az az alap, amelynek keretében a két ország közötti konstruktív párbeszéd megindulhatott. Miután az USA és Kína számára az elsőrendű prioritást a globális és regionális biztonsági kérdések képezik, a két nagyhatalom képesnek és hajlandónak bizonyult olyan, korábban elképzelhetetlen területeken is együttműködni, mint a titkosszolgálatok vagy a kölcsönös információcsere.

A két ország kapcsolatai javulásának biztos jeleként, elsőként a piac reagált. Az olyan nagyobb amerikai társaságok, mint a Microsoft, az Applied Materials, a Hewlett-Packard, a General Motors stb. közvetlenül Bush és Jiang elnök múlt év októberi találkozáját követően jelezték nagyobb befektetési szándékukat a kínai piacon. Az időzítés tökéletes, hiszen november 9-én került sor arra az egyhangú szavazásra, amelynek eredményeként Kínát felvették a WTO tagországok sorába. A kétoldalú kapcsolatok javulásának legnagyobb nyertese egyrészt a nagy külföldi vállalatok, másrészt pedig maga a kínai gazdaság lesz.

A gazdasági kapcsolatok erősödésén túlmenően, a kínai érdekek számára adódó lehetőségek közül az alábbiakat kell megemlíteni:

(a) Megpróbálja regionális nagyhatalmi státuszát globális szerepvállalássá bővíteni és legalizálni. Úgy tűnik, ebben Bush elnök is partner. Nyilatkozataiban a „két ország jelentős befolyásáról” beszél a világban és többször

említi, azt hogy „együttesen részesedünk a közös felelősségből és abban az érdekeltségben, hogy az Ázsiai-Csendes-óceáni térség biztonságát és békéjét biztosítsuk.” Vitathatatlan tény, hogy - a pakisztáni és indiai konfliktusban vállalt közvetítő szerepvállalásával - Kína biztonságpolitikai tőkéje nagymértékben felértékelődik, amelyet „világvezető” ambíciói erősítésére használ fel.

(b) A terrorizmussal szembeni kéréseketlen harcoként, Kína úgy számolhat le „terrorista és szeparatista” mozgalmaival, hogy ezt a világ emberi jogokra érzékeny országai hallgatólagosan tudomásul veszik. Xinjiang tartomány ujjur lakossága áll a kínai tisztogatósi kampány középpontjában, akiket Osama bin Ladennel és az Al Qaeda mozgalommal való együttműködéssel vádolnak. Emberi jogi szervezetek szerint azonban a szórványosan jelentkező szeparatista törekvések nem köthetők a nemzetközi terrorizmushoz. Kínai részről hivatalosan 500-1000 közöttire teszik a talibok oldalán harcoló ujjurok számát. Ennek némileg ellentmond az, hogy csak néhány kínai útlevél került elő Afganisztánban, és a kínai megfigyelők is csak néhány tucatról tesznek említést. A korábbi évek gyakorlata is azt bizonyítja, hogy ebben a határmenti tartományban alapvetően az itt élők (kínaiak) és ujjurok közötti etnikai és gazdasági feszültségekről van szó. A kilencvenes évek közepétől több száz ujjurt végeztek ki, ezeket börtönöztek be és kínoztak meg.

(c) A politikai jellegű nézeteltérések kockázata a Jiang-Bush találkozó óta kezelhetőbbé vált. A megbeszélések során enyhülékenyen próbálták a kényes kérdéseket megközelíteni. A Kínával jó kapcsolatot tartó Észak-Korea,

Irak, Irán, vagyis a Bush elnök által a „gonoszság tengelyének” aposztrofált országok kapcsán is vigyáztak, hogy ne legyen mosolyszünet. Egyik fél sem kívánta kockáztatni azt az amerikai elnöki látogatást, amelyre február 21-22-én került sor.

Nem volt még példa arra, hogy egy amerikai elnök négy hónap leforgása alatt kétszer látogasson el Kínába. Szimbolikusan is tekinthető az a tény, hogy Bush elnök Nixon elnök történelmi látogatásának 30 éves évfordulójának napján érkezett Pekingbe. A hivatalos programok sorában kínai fiatalokkal, a Qinghua egyetem hallgatóival is találkozott az elnök, aki rendkívül barátságos módon, de figyelmeztette hallgatóit, hogy ne dőljenek be az USA-beli állapotokat elferdítő híradásoknak. A kétoldalú tárgyalásokat az emlékezés és a kényes kérdések óvatos megközelítése jellemezte. A hivatalos verzió szerint számos kérdésben jutottak kompromisszumra, de azokban a témákban, amelyekben az amerikai elnök közvetíteni próbált, túl sok eredmény nem született. Ezek a következők:

- * a Vatikánnal és a dalai lámával való kapcsolat-felvétel szorgalmazását kínai részről elhárították;
- * a „földalatti” azaz regisztrálatlan egyházak bebörtönzött püspökei, tagjai szabadon engedését, a vallásszabadságot szorgalmazó elnök megtudhatta, hogy kérésének teljesítése törvénysértés lenne;
- * a legnagyobb horderejű téma, melyben a Kína és az USA egyaránt érintett, a tajvani kérdés volt. Bush elnök ebben az esetben rendkívüli visszafogottságot és óvatosságot tanúsított. Megnyugtatóan megerősítette, hogy az amerikai kormányzati politika Tajvan kérdésében soha nem változott és megerősítette az „egy Kína politika” elve melletti elköteleződését, valamint azon reményét, hogy a kérdés békésen fog rendeződni.

Elgondolkoztató az a tény, hogy az amerikai elnöki látogatásra nem sokkal az évente üléselő legfelső államhatalmi és népképviselői szervezet, az Országos Népi Gyűlés összehívása előtt került sor, amelyen köztudottan jelentős személyi változások várhatók a legfelsőbb vezetésben. Az elnöki látogatásnak minden bizonnyal egyik központi célja volt azoknak a lehetséges irányváltásoknak, az amerikai érdekeket esetlegesen sértő változásoknak a kipuhatólása, amelyekhez az USA-nak alkalmazkodnia kell. A feltevést megerősíti Hu Jintao amerikai meghívása áprilisra, aki

nagy valószínűséggel Jiang Zemin helyét veszi át a Kínai Kommunista Párt főtitkári posztján.

* * * * *